

моделлю геології, кожен період залишає осади, які, навіть якщо пізніше висвітлюються, не менш активні, ніж поверхнева кірка, яка їх маскує.

Психоаналіз ґрунтується на тій же ідеї, яку Джозеф Конрад надає нам у лорда Джима в главі 7: «Жодна людина ніколи не може повністю зрозуміти власні ухили та хитрощі, щоб уникнути темної тіні самопізнання».

Не бачачи самих себе, і якщо якась культура була цією грандіозною грою фікцій, уявлень, що дозволяє нам, дотримуючись загальних стандартів, знаходити сенс, давати вказівки в нашому житті, відчувати себе близькими до тих, з ким ми поділяємо культурні цінності? Але це водночас і те, що заважає нам зустрічатися з іншими культурами, досягти «взаємних знань»; ми залишаємося в'язнями і не знаємо про свої упередження, про свою впевненість, про свої цінності, про які ми не можемо сумніватися, крім того моменту, коли в здивованому чи переляканому погляді іншого сприймаємо відображення нашої ідентичності.

У повісті Хорхе Луїса Борхеса «Форма меча» (у вигадках) інсценізується персонаж: «Набридливі потертості боронували його обличчя», нагадуючи назажди ганебну поведінку, яку він мав багато років тому; неможливо було стерти їх або навіть забути його, так що кожна зустріч змушувала його зустріти огидний погляд тих, хто його бачив; всі ми несемо косоокість, незгладимі ознаки своєї приналежності до культури; завдяки погляду іншого ми можемо усвідомити це і дійти до взаємних знань, у яких відмінності не відкликаються, а визнаються та приймаються.

Отже, ми можемо стверджувати, що діалог між культурами відбувається за умови, що всі відмовляться від бажання домінувати над іншим, тим чи іншим способом, що всі намагаються за допомогою очей інших пізнавати себе самого. Правдою вже не володіє хтось конкретно, а вона пізнається в діалозі представників однієї культури із іншими.

Д. Р. Сокол

ВЕРТЕП У КУЛЬТУРІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

D. Sokol

NATIVITY SCENE IN THE CULTURE OF CONTEMPORARY UKRAINE: PROBLEM STATEMENT

Вертепна традиція є невіддільною складовою української культури, що несе у собі інформацію предків: обряд, спів, танець, мову, атрибутику, костюм, передає сакральний сенс. Вертепна драма бере свої витoki від біблійних сюжетів. Вона виконувала функцію ілюстрації святого письма, оскільки тривалий час громада була малопописною. Саме тому вертепна скриня ділилася на 2 частини: верхня — для божественної дії, а нижня — для зображення мирського життя, де порушувалися актуальні проблеми свого часу через сатиру та інтермедійні сценки.

За радянських часів за умов заборони релігії та пропаганди атеїзму, вертеп поступово почав втрачати своє значення. У центральній та східній частинах України ця традиція була майже повністю знищена і її відродження починається лише зі здобуттям Україною статусу незалежної держави та пов'язаним із цією подією національним піднесенням. Актуалізувало повернення інтересу до вертепу й відновлення свята Різдва на державному рівні.

Процеси урбанізації та глобалізації та відповідні соціокультурні трансформації, зміни в життєвій спринчили зникнення потреби ходіння по хатах. Сама традиція вертепної «ходи» відмирає на місцях у селах, але за допомогою етнографів та фольклорних колективів зберігає форму й елементи минулого, адаптовані до сучасного глядача. У сучасному мегаполісі вертеп перетворюється у фестивальний рух, де сакральне значення виступів відійшло на другий план.

Суттєвою відмінністю сучасного вертепу є й те, що він являє собою мистецький продукт і, відповідно, його виконавцями є професійні фольклорні колективи. Крім того, вертеп надихає митців різних галузей мистецтва і здобуває творчого переосмислення у живописі, перформансі, кіно тощо. Події 2014 року загострили питання національної самоідентифікації, і звернення до традиції вертепу стало одним із засобів виховання української ідентичності. Красномовним свідченням тому є заснування т.зв. вертеп-фесту у Харкові, який вже третій рік поспіль збирає фольклорні колективи з різних регіонів України. Відроджується й мистецтво виготовлення вертепної скрині.

Отже, назріла потреба в систематизації та аналізі попереднього й сучасного досвіду, осмислення особливостей вертепної традиції у різних регіонах України та її рецепції у сучасній художній культурі.

О. О. Кухаренко

ВИЗНАЧЕННЯ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ФОРМИ РОЗВИТКУ ОБРЯДОВИХ ДІЙ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

О. О. Kukharenko

THE DETERMINATION OF UNIVERSAL FORM OF DEVELOPMENT OF CEREMONIAL ACTIONS: STRUCTURAL AND FUNCTIONAL ANALYSIS

Шляхом достеменного дослідження створених структур циклів родинних ритуалів удалося встановити універсальну форму розвитку обрядових дій. За своєю сутністю форма заснована на характері дії в тому чи іншому епізоді й також має розглядатися як структурна одиниця. Означена структура складається з семи елементів: запросини — прихід — створення обрядового атрибуту — домовленості — благословення (обдарування) — гостини (гуляння) — повернення на вихідні позиції. Попри те, що *прихід і повернення* в загальних структурах обрядових циклів являють одну й ту саму дію, тут вони означені двома окремими елементами як початкова дія й кінцева. Структура названа універсальною на тих підставах, що повинна однаково успішно визначати дію в будь-якому циклі обрядів — весільному, поховальному чи родильному.

У весільному циклі вона використовується в обрядах сватань, заручин, торочин, бгання короваю, гільця; в поховальному — похороні вдома, похованні на кладовищі, поминальному обіді; у родильному — хрестинах, а також було виявлено цікаву ситуацію, коли всі сім елементів у приблизно зазначеній послідовності зустрічаються не в одному обряді, а в трьох — з першого по третій включно: прологові — пологах — ім'янареченні.

Після цього можна остаточно констатувати, що формула $z + n + a + d + b + z + n$ дійсно має всі підстави вважатися універсальною структурою чи функцією здійснення будь-якого обряду. Але оскільки досліджувалися саме родинні